

سبک زندگی

اسلامی ایرانی

احمد حسن شریفی

www.KitaboSunnat.com

سرشناسه	شریفی، احمدحسین، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: سبک زندگی اسلامی ایرانی / نویسنده احمدحسین شریفی؛ به سفارش مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدا.
مشخصات نشر	: تهران: آفتاب توسعه، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۶ ص: ۱/۵×۱۴/۵؛ ۲۱ س.م.
شابک	: ۱۰۰۰۰۰ ریال: ۲-۲۵-۷۸۶۷-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۴۹ - ۲۵۶؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: شیوه زندگی — جنبه‌های مذهبی — اسلام
موضوع	: شیوه زندگی — ایران
موضوع	: راه و رسم زندگی (اسلام)
موضوع	: راه و رسم زندگی (اسلام) — احادیث
موضوع	: ایران، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. مرکز
شناخت روده	: بنیادهای علوم انسانی اسلامی صدا
رده بندی کتبی	: ۱۳۹۲ س ۲/۴۴/ش BP۲۵۸
ردیف کتبی	: ۲۹۷/۷۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۳۹۹۱۶۵

ت علوم، تحقیقات و فناوری

سبک زندگی اسلامی ایرانی
علوم انسانی اسلامی
صدرا

سبک زندگی اسلامی ایرانی

نویسنده: احمدحسین شریفی

به سفارش مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدا

ناشر: انتشارات آفتاب توسعه

چاپ اول - پاییز ۱۳۹۲

طراحی جلد و صفحه آرایی: یوسف بهرخ

شمارگان: ۳۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ISBN 978-964-7867-25-2

تمامی حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

تلفن: ۶۶۴۰۹۰۵۶

فهرست مطالب

۹	به جای مقدمه
۱۳	سخنی درباره کتاب حاضر
۱۷	چیستی سبک زندگی
	فصل اول: چیستی سبک زندگی
۲۱	سبک زندگی: عنوان، اصول باورها و ارزش‌ها
۲۲	تأثیر امیال و عقاید بر سبک زندگی
۲۳	تأثیر وضعیت جغرافیه‌ای و فضای اجتماعی در سبک زندگی
۳۰	سبک زندگی و هویت انسان
۳۱	گستره سبک زندگی
۳۱	سبک زندگی و رفتارهای موقتی یا موزدی
۳۲	تدریجی بودن حصول یا تغییر سبک زندگی
۳۳	اقتاعی و خودجوش بودن سبک زندگی
۳۴	جامعیت سبک زندگی
۳۴	بیان‌گرانه بودن سبک زندگی
۳۵	پاسخ به یک پرسش
۳۹	اهمیت بحث از سبک زندگی
	فصل دوم: اهمیت بحث از سبک زندگی
۴۲	نرم‌افزار جامعه‌سازی و تمدن‌سازی
۴۷	ابزاری برای نمایش هویت خودی
۴۹	راهی برای انتقال ارزش‌ها
۵۵	عمومی‌ترین جبهه جنگ نرم
۵۹	سبک زندگی به عنوان روشی برای سنجش سطح دین‌داری

فصل سوم: سبک زندگی به عنوان روشی برای سنجش سطح دین‌داری

۶۳	ارتباط باورها و ارزش‌های دینی با سبک زندگی
۶۷	رابطه عفت و حجاب
۷۰	تأثیرپذیری نوع پوشش از باورها
۷۴	نقش باورها در شهرسازی و معماری
۸۱	نقش باورها در سبک ورزش زورخانه‌ای
۹۱	چراغ اختلاف در سبک زندگی

فصل چهارم: چراغ اختلاف در سبک زندگی

۹۴	اختلاف در سبک زندگی
۹۸	اختلاف در هدف‌های زندگی
۱۰۷	اختلاف در راه و شیوه دستیابی به اهداف
۱۰۸	امکان انتخاب عقلانی یا غیرعقلانی
۱۰۹	اختلاف در سطح ایمان: درجات ایمان
۱۱۱	آسیب‌شناسی سبک زندگی ایرانیان

فصل پنجم: آسیب‌شناسی سبک زندگی ایرانیان

۱۱۳	چند نکته مقدماتی
۱۱۳	نکته اول: لوازم آسیب‌شناسی سبک زندگی
۱۱۶	نکته دوم: واقع‌بینی در آسیب‌شناسی سبک زندگی
۱۱۷	نکته سوم: سبک زندگی اسلام‌پسند به عنوان شاخص ارزیابی
۱۱۸	نکته چهارم: لزوم عبرت‌گیری از دیگران
۱۱۹	آسیب‌های سبک زندگی ایرانیان
۱۱۹	شکاف ظاهر و باطن
۱۲۱	قانون‌گریزی
۱۲۲	نظم‌گریزی
۱۲۷	اتلاف وقت

۱۲۸	عجله
۱۳۲	تعارفات
۱۳۴	تکلف‌های اجتماعی
۱۳۹	کم‌توجهی به کارگروهی، جمعی و تشکیلاتی
۱۴۰	کم‌توجهی به حقوق دیگران
۱۴۱	فردگرایی و روحیه اجتماعی نداشتن
۱۴۲	ادب درونی اجتماعی
۱۴۵	کارگریزی/تبلی اجتماعی
۱۵۱	فرصت‌طلبی
۱۵۶	رشوه‌گیری
۱۵۸	کم‌خوانی (فرهنگ معیوب مطالعه)
۱۶۰	مصرف‌گرایی
۱۶۴	نجم‌گرایی
۱۶۵	پرگویی و پریشان‌گویی
۱۶۷	نقدگریزی و نافادستیزی
۱۷۰	غیبت
۱۷۳	نقاط قوت سبک زندگی ایرانیان

فصل ششم: نقاط قوت سبک زندگی ایرانیان

۱۷۵	استحکام نهاد خانواده
۱۷۶	آگاهی‌های اجتماعی و سیاسی
۱۷۹	توجه به حلال و حرام
۱۸۲	ظلم‌ستیزی و حمایت از مظلوم
۱۸۴	دید و باز دیده‌ها: صله ارحام
۱۸۷	احترام به والدین
۱۹۰	احترام به بزرگان و سالخورده‌گان
۱۹۱	همسایه‌داری

۱۹۷ راه‌های تغییر یا اصلاح سبک زندگی

فصل هفتم: راه‌های تغییر یا اصلاح سبک زندگی

۱۹۹ چند نکته مقدماتی

۱۹۹ نکته اول: امکان تغییر سبک زندگی

۲۰۳ نکته دوم: دشواری کار

۲۰۶ نکته سوم: نقش نهاد خانواده

۲۰۷ نکته چهارم: نگاه سیستمی

۲۰۷ نکته پنجم: پذیرش مسئولیت

۲۰۸ نکته ششم: مسئولیت‌پذیری و نامرئی

۲۰۹ نکته هفتم: نیاز به عزت‌همکان

۲۰۹ راه‌های ایجاد سبک زندگی مطلوب

۲۰۹ تقویت آموزش‌های همگانی

۲۱۸ اصلاح ساختارها

۲۱۹ استفاده از رسانه‌های جمعی

۲۲۲ اصلاح سیستم اطلاع‌رسانی

۲۲۴ مرادف با مدل و جوامع دیگر

۲۲۵ ترویج عزت فرهنگی

۲۲۷ اصلاح قوانین

۲۲۸ برخورد جدی با مجرمان

۲۳۶ تربیت از راه معرفی الگوها

۲۴۲ بازنگری در شیوه‌های ایجاد و افزایش رفتار مطلوب

۲۴۶ خودشناسی و تقویت شخصیت

فهرست منابع

۲۴۹ منابع فارسی و عربی

۲۵۴ منابع‌های خبری و منابع لاتین

به جای مقدمه

در باره سبک زندگی سخنان فراوانی گفته شده است. جامعه‌شناسان، روان‌شناسان و اندیشمندان حلقه‌های هر کدام به سهم خود و از دریچه نگاه خود به این مسئله پرداخته‌اند. به عقیده دهه‌های اخیرترین و عالمانه‌ترین تعابیر درباره اهمیت و سبک زندگی و نقش آن در فردسازی و جامعه‌سازی و حرکت تمدنی را رهبر معظم انقلاب اسلامی ایران، حضرت امام خمینی (ره) بیان کرده‌اند. ایشان بیش از دو دهه است که به صورت مستقیم و غیرمستقیم مسائل مختلف سبک زندگی را مورد اهتمام قرار داده‌اند. اما متأسفانه گویا گوش شنای بسیاری پیگیری این دغدغه‌ها در میان مسئولان فرهنگی کشور یا ارباب فکر و فرهنگ نبود. در عین حال، به برکت پرداخت مستقیم ایشان به مسائل مختلف سبک زندگی، از سال گذشته تاکنون، می‌توان گفت این مسئله در حال حاضر به یکی از گفتمان‌های رایج کشور تبدیل شده است.

هرچند در جاهای مختلف متن این کتاب، از بیانات رهبر فرزانه انقلاب استفاده کرده‌ام، در اینجا، برخی از اهم سخنان معظم‌له را در این باره نقل می‌کنیم. رهبر فرزانه انقلاب بعد از آن سخنرانی مشهورشان درباره سبک زندگی در استان خراسان شمالی که در مهرماه ۱۳۹۱ انجام گرفت، به مناسبتهای مختلف همین مسئله را گوشزد کرده‌اند. ایشان در دیدار جمعی از بسیجیان و فعالان طرح صالحین در تاریخ ۹۱/۹/۹

سبک زندگی را به عنوان عیاری برای خودشناسی دانسته و فرمودند:

همین بحث سبک زندگی و اسلوب زندگی به حسب نظر اسلام، این در داخل بسیج می تواند یک معیار برای خودشناسی باشد. بحث این نیست که دستگاه های برتر و بالاتر بایند ما را عیار بزنند، ببینند چه جوری است، بحث این است که خودمان، خودمان را عیارسنجی کنیم. رفتار ما در محیط کار چگونه است؟ رفتار ما با همسر و فرزندان چگونه است؟ رفتار ما در محیط زندگی و محیط اجتماعی چگونه است؟ رفتار ما با زیردست چگونه است؟ با کسی که بالادست ماست، رفتار ما چگونه است؟ رفتار ما با رقیب چگونه است؟ با دشمن چگونه است؟ اینها همه در اسلام اندازه و معیار دارد. خودمان را بسنجیم. این می شود عیار خویش را سنجیدن، خود را درست شناختن. اگر اینجا سرور کردیم، بنیان زندگی ما، بنیان کار ما در همه بخش ها، بخصوص در بسیج، که حال محل بحث است، تقویت خواهد شد.

مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از فرهنگیان در تاریخ ۹۲/۲/۱۸ یکی از ویژگی های سند تحول نظام آموزش و پرورش دانش دانستند که باید سبک زندگی اسلامی را برای ما محقق کند:

آموزش و پرورش ما آن روزی که در کشور به شکل حاد درآمد، براساس یک مبنای فکری و اعتقادی دیگر به وجود آمد؛ ما هم در طول ده سال - از اولی که آموزش و پرورش جدید در کشور آمد - بر همان مبنای حرکت کردیم، در واقع در همان ریل پیش رفتیم؛ که خوب، ریل درستی نبود. این سند تحول باید ما را به سمت هدف های اسلامی حرکت دهد؛ باید جامعه را به سبک زندگی حقیقتاً اسلامی پیش ببرد؛ باید بتواند در ما خصلت های والای انسانی را به وجود بیاورد. ما امروز در خودمان، در خلیقات خودمان، در رفتار خودمان، نقائصی مشاهده می کنیم؛ این

تقاضای باید برطرف شود. استعداد بشری در جامعه ایرانی، یک استعداد انبوه و سرشار است؛ این استعداد باید امکان بروز پیدا کند، جهت صحیح پیدا کند. این سند تحول ناظر به یک چنین چیزی است.^۱

در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن کریم، در تاریخ ۹۲/۳/۱۸، قرآن مبنای طراحی سبک زندگی درست و سعادت‌آمیز دانستند:

اگر در جوامع بشری قرآن حاکم باشد، هم سعادت دنیا هست، هم علو معنوی هست. راه سعادت دنیا، راه است راه امنیت روانی را قرآن به روی ما باز می‌کند؛ راه عزت را قرآن به روی ما باز می‌کند؛ راه زندگی درست را و سبک زندگی سعادت‌آمیز را قرآن به روی ما باز می‌کند. ما از قرآن دوریم. اگر با قرآن آشنا شویم، با معارف قرآن انس پیدا کنیم و فاصله خودمان را با آن چیزی که قرآن برای ما خواسته است، بسنجیم، حرکت ما سریع‌تر می‌شود. راه روشن‌تر خواهد بود؛ هدف این است.^۲

در محفل انس با قرآن در روز اول ماه مبارک رمضان ۱۴۳۴ مصادف با ۹۲/۴/۱۹ مجدداً تأکید کردند که سبک زندگی ما باید منطبق بر قرآن باشد:

خدای متعال را شاکریم که ما را با قرآن مأنوس کرد. حاجه مسلمان ما تا قبل از سال‌های پیروزی انقلاب، با اینکه علاقه‌مند به قرآن بود، عاشق قرآن بود، اما مأنوس با قرآن نبود. این هم از برکات انقلاب است که جوان‌های ما صاحب صوت و ذوق و هنر تلاوت و استعداد و آمادگی برای فراگیری، بحمدالله در این میدان وارد شدند و پیشرفت کردند. ولی اینها مقدمه است؛ مقدمه برای فهم قرآن و تخلق به اخلاق قرآن. یک مسئله، مسئله احترام ظاهری و پاسداشتن از حرمت قرآن است. به معنای الفاظ قرآن، اصوات قرآنی؛ این در جای خود چیز محترم و مهمی است.

1. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22515>

2. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22828>

مسئله بالاتر، تخلق به اخلاق قرآنی است؛ سبک زندگی را منطبق با قرآن قرار دادن. یکی از عیوب ما و جوامع ما در طول زمان این بوده است که گاهی فرهنگ خود را متأثر می‌کردیم از فرهنگ بیگانگان. کسانی این را در میان جامعه ما و کشور ما به عمد ترویج کردند؛ ما را سوق دادند به سمت زندگی کسانی که دل و جان‌شان خالی بود از نور معنویت؛ در سبک زندگی، در کیفیت پوشش، در کیفیت راه رفتن، در کیفیت معاشرت‌ها و ارتباطات اجتماعی. اگر هم کسی به آنها اعتراض کرد، گفتند: «امروز اینجوری است. در حالی که قرآن به ما می‌آموزد: "وَإِنْ نُطِغْ كَثْرَ مَنْ لِي الْأَرْضِ يَضْلُوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ" (انعام: ۶۰) آنچه انسان جاد دارد آن را فرا بگیرد و اگر لازم بود، از آن تقلید کند، عبارت است از طریقه هدایت؛ "صراط الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ" (فاتحه، ۷) از خدای متعال می‌خواهیم که ما را هدایت کند. به راه کسانی که به نعمت الهی واصل و نائل شده‌اند؛ این است که باید از انحراف و پارتی‌روی کرده‌ها، اما اینکه حالا اکثریت مردم دنیا اینجور حرف می‌زنند، اینجور حرف می‌زنند، اینجور رفتار می‌کنند، ما باید عقل خودمان را، دین خودمان را، هدایت الهی را معیار قرار دهیم برای رد و قبول امت مؤمن و مسلم آن امت و ملتی است که معیار را از سران می‌گیرد، از هدایت الهی می‌گیرد؛ این می‌شود معیار.^۱

در دیدار جمعی از شاعران در تاریخ ۹۲/۵/۱، دربارهٔ جهاد اسلامی سبک زندگی و جهاد در راه بنای جامعه اسلامی سخن به میان آوردند و سبک زندگی را به عنوان متن تمدن اسلامی معرفی کردند:

من بارها در همین جلسه و جلسات دیگر گفته‌ام که مسئله جهاد نظامی هشت ساله ما چیز کمی نبود، چیز مهمی بود؛ که به نظر من در شعر ما خیلی باید مورد توجه قرار بگیرد. همچنین جهاد بنای جامعه اسلامی، جهاد استحکام بخشیدن به ساخت قدرت

ملی که ما مکرر رویش تکیه کردیم، جهاد اصلاح سبک زندگی - که عرض کردیم متن تمدن اسلامی این است و آنچه که در غیر از سبک زندگی بحث می‌کنیم، همه شکل‌ها و شیوه‌ها و اندازه‌گیری‌ها است - اینها هر کدام یک جهاد است.^۱

سخنی درباره کتاب حاضر

خدای عز و جل را سپاسگزارم که یکبار دیگر توفیق ویژه‌اش را نصیب این بنده کرد تا به رغم بضاعت چیزی که کتاب «سبک زندگی اسلامی - ایرانی» را به ارباب فکر و فرهنگ تقدیم می‌نماید، لطف الهی بر این قلم افزون شده و ضعف‌ها و کمبودهای معنوی و عملی او را در تألیف گذار این کتاب دخالت ندهد. تیرماه سال ۱۳۹۱ توفیق داشتیم با همکاری برخی از نویسندگان کتاب «اخلاق و سبک زندگی اسلامی» را به عنوان متن آموزشی برای دوره‌های «شرح ذیافت دانشجویی» منتشر کنیم. آن کتاب، سبک زندگی مطلوب اسلامی را در سوره‌های همچون «اوقات فراغت»، «شادی و نشاط»، «روابط دختر و پسر»، «مهار غریزه جنسی»، «علم‌آموزی»، «ارتباط با دیگران»، «روابط خانوادگی» و «کسب و کار» به اجمال مورد بحث قرار می‌داد. از آن تاریخ به بعد و به ویژه بعد از سخنان مفصل مقام معظم رهبری در مهرماه ۱۳۹۰ درباره سبک زندگی ایرانی - اسلامی، توفیق داشته‌ام در جلسات متعدد و مطالبات علمی بحث از سبک زندگی ایرانی و اسلامی را با پاره‌ای از اساتید و نخبگان حوزه و دانشگاهی در میان بگذارم. به دنبال این جلسات، تقاضاهای زیادی برای تدوین سری درباره سبک زندگی اسلامی - ایرانی از سوی دوستان مختلف مطرح می‌شد. تا اینکه به سفارش ریاست محترم مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدر، جناب حاجت الاسلام و المسلمین رضا غلامی، و پیگیری‌های متواضعانه و دلسوزانه ایشان این

مهم به انجام رسید. مناسب است مراتب سپاسگزاری صمیمانه خود را در همین جا تقدیم این فرزانه عزیز کنم.

کتاب حاضر که ساختار و محتوایی کاملاً متفاوت با کتاب «اخلاق و سبک زندگی اسلامی» دارد، مشتمل بر هفت فصل است:

فصل نخست آن پیرامون چیستی سبک زندگی است که در آن سعی کرده‌ام در کنار تعاریف - معه‌شناسی و روان‌شناختی، تعریفی دین‌شناسانه از سبک زندگی که آن را بیشتر با اهداف و مقاصد اسلامی سازگار می‌دانم، ارائه دهم.

در فصل دوم اهمیت بحث از سبک زندگی را از جهت جامعه‌سازی، تمدن‌سازی، تبلیغ و انتقال ارزش‌های دین و اسلام به دشمنان انقلاب اسلامی مورد بحث قرار داده‌ام.

در فصل سوم نیز کوشش شده است رابطه میان سبک زندگی و جهان‌بینی و نظام ارزشی را دقیق‌تر بیان کنم. در این فصل سبک زندگی را به عنوان شاخصی برای ارزیابی کیفیت ایمان در حوزه‌های مختلف معرفی کرده‌ام.

فصل چهارم به چرایی اختلاف میان افراد و جوامع مختلف در سبک زندگی می‌پردازد که در این بخش بیشتر کوشیده‌ام دلیل اختلاف سبک زندگی دین‌دارانه و سبک زندگی دنیاگرایانه را با ذکر مثال‌ها و نمونه‌هایی تبیین کنم.

در فصل پنجم به آسیب‌شناسی سبک زندگی موجود ما ایرانیان پرداخته‌ام. در این فصل سعی شده است اهم آسیب‌های عمومی را با استناد به آمار و ارقام موجود و منتشر شده در سطح رسانه‌های عمومی برشمارم. البته توجه دارم که در عرصه آمار و ارقام، ضعف‌های جدی‌ای وجود دارد. متأسفانه عدم دسترسی محققان و پژوهشگران

به آمارهای دقیق و معتبر یکی از ضعف‌های بزرگ علمی در کشور ماست که امیدوارم این مشکل توسط دلسوزان فرهنگی به گونه‌ای مرتفع گردد.

در فصل ششم به منظور شناخت نقاط قوت فرهنگی خود، برخی از نقاط قوت سبک زندگی موجود ما ایرانیان را یادآوری کرده‌ام.

و با توجه به فصل هفتم، تلاش کرده‌ام راه‌های ایجاد سبک زندگی مطلوب و زدودن سبک‌های نامناسب زندگی را مورد بحث قرار دهم.

امیدوارم این تلاش‌ها چنانچه مورد قبول حضرت حق قرار گیرد و خداوند به لطف خود آن را اثری پر خیر و برکت قرار دهد. در پایان بر خود لازم می‌دانم از همه کسانی که در طول انجام این تحقیق مرا یاری رساندند سپاسگزاری کنم. از همه اساتید، دانشجویان و طلابی که طی دو سال اخیر مخاطب این بحث‌ها قرار گرفتند و در هر جلسه‌ای با نقدها و راهنمایی‌های خود در پیچه‌های جدیدی از این بحث را روی من گشودند تشکر می‌کنم. سهم آنها در به ثمر رسیدن این اثر را نمی‌توان نادیده گرفت. ضمن دعا و خیرخواهی برای همه این عزیزان، امیدوارم در ادامه این حرکت نیز بنده را از راهنمایی‌های خود محروم نکنند و تذکراتشان بتواند در ویراست‌های بعدی بر غنای این اثر بیفزاید.

احمد حسین شریفی؛ عضو هیئت علمی مؤسسه امام خمینی (ره)

۱۱/ ذی‌القعدة/ ۱۴۳۴ سالروز ولادت امام رضا علیه‌السلام